

20. ФІНАНСОВИЙ ПЛАН ПІДПРИЄМСТВА

Ключові
терміни
і поняття:

- Показники фінансової діяльності
- Джерела надходження коштів
- Активи підприємства

20.1. Значення розробки і склад фінансового плану

В сучасній літературі фінансове планування визначається як [10] процес оцінки майбутніх фінансових потреб, які необхідні підприємству на плановий період, визначення того, як провадилось фінансування у періоді, що минув, і на які потреби витрачались кошти.

Це планування дає змогу визначити на майбутній період усі джерела формування та надходження коштів підприємства, приріст його активів, а також передбачити повернення залучених коштів, витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів, покриття збитків ми-нулих періодів, тобто сформулювати систему доходів і видатків підприємства, підтримувати його постійну платоспроможність та ліквідність. Воно повинно забезпечити безперервний процес виробництва, при якому підприємство покриває свої витрати результатами виробничо-господарської діяльності.

В умовах директивної системи планування економікою фінансовий план підприємства був складовою частиною загального плану економічного і соціального розвитку промислового підприємства (об'єднання) і представляв собою баланс доходів і витрат. Він включав доходи та надходження коштів, витрати та відрахування коштів, кредитні взаємовідносини, взаємовідносини з державним бюджетом.

З прийняттям у 1991р. Закону України "Про підприємства в Україні" підприємства (крім казенних) планують свою діяльність самостійно. Так само самостійно вони визначали, які розділи і показники фінансового плану їм необхідно розробляти. З 2000р. фінансове планування відроджено на державних підприємствах [3]. Законодавством передбачено, що державне

підприємство (крім казенного) самостійно складає річний фінансовий план, який затверджується до 1 липня року, що передує планованому, органом, уповноваженим управляти відповідним державним майном. Порядок складання річного фінансового плану державним підприємством (крім казенного) встановлює уповноважений Кабінетом Міністрів України центральний орган виконавчої влади, яким визнано Міністерство економіки та з питань Європейської інтеграції України. Таким чином, для державного підприємства складання фінансового плану є обов'язковим. І хоча для підприємств інших форм власності ця норма закону має рекомендаційний характер, складання Фінансового плану для них також є необхідним з метою обґрунтувань надходжень коштів і видатків, виконання зобов'язань підприємства, при обґрунтуваннях надання кредитів та бізнес-плануванні тощо. Нажаль прийнятий порядок складання річного фінансового плану встановлює терміни його розроблення, загальну структуру, але не містить прив'язки рядків плану до положень національних стандартів обліку, не розшифровує їх зміст. Враховуючи цей недолік доцільно розглянути фінансовий план з розширеним трактуванням його складових.

Фінансовий план відображає обсяги надходжень коштів і їх спрямування у періоді, що планується, з метою забезпечення потреб діяльності та розвитку підприємства, виконання його зобов'язань, у тому числі щодо сплати податків та обов'язкових платежів.

Розробка фінансового плану починається з аналізу господарської діяльності підприємства у базовому періоді та визначення планових показників господарської діяльності та розвитку підприємства на планований рік, які приймаються до обґрунтування фінансового плану.

Показники, що є вихідними даними для складання фінансового плану, наступні:

- * основні показники фінансової та інвестиційної діяльності на плановий рік – оцінка загальної потреби у залученні фінансових ресурсів, заходи що планується здійснити з метою залучення необхідних фінансових ресурсів, управління дебіторською та кредиторською заборго-ваністю, включаючи заходи щодо забезпечення повних та своєчасних розрахунків за відвантажену продукцію, виконані роботи та послуги, заходи щодо стягнення простроченої дебіторської заборгованості, забезпечення своєчасних розрахунків за спожиті матеріальні ресурси, із заробітної плати, податків та обов'язкових платежів, повернення коштів, що виділялись на зворотній основі з державного бюджету;
- * виробнича програма підприємства на планований рік, включаючи дані про виробничу потужність підприємства, чисельність працюючих, оптимізація номенклатури продукції, що випускається (товарів, робіт, послуг);
- * дані щодо підвищення технічного рівня виробництва - завдання щодо освоєння нових видів продукції (товарів, робіт, послуг), технічне переобладнання підприємства, освоєння нових технологій, удосконалення системи управління, планування і організації виробництва, заходи щодо зниження матеріалоємності та енергоємності виробництва, удосконалення організації і планування матеріально-технічного забезпечення;
- * удосконалення організаційної структури підприємства - заходи щодо підвищення продуктивності праці, управління кадрами, підвищення кваліфікації працівників, удосконалення системи заробітної плати та матеріального стимулювання працівників, соціальний розвиток колективу підприємства;
- * характеристика становища підприємства на ринку та заходи щодо його поліпшення - оцінка попиту на основні види продукції (товарів, робіт, послуг) на планований рік, оцінка монопольного становища підприємства, заходи, спрямовані на пошук та освоєння нових ринків збуту продукції (то-

варів, робіт, послуг), підвищення ефективності збу-тової діяльності підприємства;

* заходи щодо реорганізації та реструктуризації підприємства, його окремих підрозділів, виділення окремих підприємств, входження до об'єднань підприємств, промислово-фінансових груп, створення дочірніх підприємств тощо;

* природоохоронні заходи - оцінка впливу виробництва на навколишнє природне середовище, проведення природозахисних заходів (з визначенням термінів та джерел фінансування);

* оцінка можливих ризиків діяльності підприємства, включаючи техногенні (майнові) та фінансові ризики, дії факторів, що несуть загрозу стабільності діяльності та реалізація підприємством заходів, спрямованих на їх запобігання та усунення, включаючи створення резервних фондів, укладення договорів страхування майнових та фінансових ризиків тощо.

Фінансовий план складається з наступних розділів:

1. Джерела формування та надходження коштів.
2. Приріст активів підприємства.
3. Повернення залучених коштів.
4. Витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів.
5. Покриття збитків минулих періодів.

Наведемо характеристику кожного з розділів фінансового плану з коротким трактуванням окремих їх складових.

20.2. сутність розділів фінансового плану

20.2.1. Джерела формування та надходження коштів

Основні джерела формування фінансових ресурсів представлені в таблиці 20.1.

Таблиця 20.1. Джерела формування та надходження коштів

Назва джерела	Зміст
1	2
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	Це алгебраїчна сума прибутку від операційної діяльності, фінансових та інших доходів, фінансових та інших втрат
Нерозподілений прибуток минулих періодів	Сума прибутку, яка реінвестована у підприємство
Амортизаційні відрахування	Сума амортизації, що нараховується на основні засоби, нематеріальні активи, інші необоротні матеріальні активи
Довгострокові кредити банків	Сума заборгованості підприємства банкам за отриманими від них позиками, яка не є поточним зобов'язанням і розрахована за теперішньою вартістю цих зобов'язань. Теперішня вартість — це дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання у процесі звичайної діяльності підприємства
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	Сума довгострокової заборгованості підприємства щодо зобов'язання із залучення позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки
Інші довгострокові зобов'язання	Зобов'язання з фінансової оренди, з оренди цілісних майнових комплексів; сума довгострокових зобов'язань, які не можуть бути включені до інших статей розділу "Довгострокові зобов'язання"
Короткострокові кредити банків	Сума поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них позиками. Відображаються за сумою погашення цих позик
Суми авансів, одержаних від поставок продукції, виконання робіт (послуг)	Сума авансів, одержаних від інших осіб у рахунок наступних поставок продукції, виконання робіт (послуг)
Векселі видані	Сума заборгованості, на яку підприємство видало векселі на забезпечення поставок (робіт, послуг) постачальників, підрядчиків та інших кредиторів
Товари, роботи, послуги, отримані на умовах відстрочки платежу	Сума заборгованості постачальникам і підрядчикам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги (крім заборгованості, забезпеченої векселями)
Цільове фінансування і цільові надходження	Субсидії, асигнування з бюджету (за видами бюджетних асигнувань), кошти спеціальних цільових фондів, інші джерела

Складовою фінансового плану є розрахунок формування фінансових результатів діяльності підприємства у планованому році. Мета цього розрахунку плану – це визначення суми чистого прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства в плановому періоді (розглянуто в розділі 19).

20.2.2. Приріст активів підприємства

Активи — ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до надходження економічних вигід у майбутньому.

Приріст активів підприємства може здійснюватися за:

- капітальних інвестицій;
- модернізація основних фондів;
- довгострокові фінансові інвестиції;
- приріст оборотних активів підприємства;
- поточні фінансові інвестиції;
- інші.

20.2.3. Повернення залучених коштів

Цей розділ фінансового плану має наступну структуру (табл. 20.2).

Таблиця 20.2. Повернення залучених коштів

Назва показника	Зміст
1	2
Повернення залучених коштів, усього	
у тому числі: довгострокові кредити банків	Погашення суми заборгованості підприємства банкам за отриманими від них позиками, яка не є поточним зобов'язанням і розрахована за теперішньою вартістю цих зобов'язань
інші довгострокові фінансові зобов'язання	Погашення суми довгострокової заборгованості підприємства щодо зобов'язання із залучення позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки

Продовження таблиці 20.2

1	2
інші довгострокові зобов'язання	Повернення коштів щодо зобов'язань з фінансової оренди, з оренди цілісних майнових комплексів, інших довгострокових зобов'язань
короткострокові кредити банків	Повернення коштів щодо поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них позиками
бюджетні асигнування	повернення позик, кредитів та інших коштів, отриманих на зворотній основі з бюджету, відшкодування витрат бюджету, пов'язаних з виконанням гарантійних зобов'язань

20.2.4. Витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів

Це витрати щодо сплати поточних податків та обов'язкових платежів до бюджету, внески до державних цільових фондів, інші обов'язкові платежі. Структура витрат з розширеним трактуванням їх складових представлена в таблиці 20.3.

Таблиця 20.3. Витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів

Назва показника	Зміст
1	2
Сплата поточних податків та обов'язкових платежів до бюджету, всього	
у тому числі:	
податок на прибуток	Податок на прибуток, визначений за податковим законодавством
інші податки та обов'язкові платежі	Інші податки та обов'язкові платежі, визначені за податковим законодавством
Внески до державних цільових фондів, усього	
у тому числі:	
внески на загальнообов'язкове (державне) пенсійне страхування	Внески, що встановлені законодавством на обов'язкове державне пенсійне страхування
внески на соціальне страхування	Внески, що встановлені законодавством на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням
внески на страхування на випадок безробіття	Внески, що встановлені законодавством на

	загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття
--	--

Продовження таблиці 20.3

1	2
Погашення податкової заборгованості, яка виникла на початок планованого періоду, у тому числі реструктуризовані та відстрочені суми, що підлягають сплаті в планованому році	Погашення реструктуризованих та відстрочених сум, що підлягають сплаті в році, що планується, інші обов'язкові платежі

Фінансовий план складається на рік з поквартальною розбивкою і в узагальнюючому вигляді має наступний вигляд [6, с. 116-117].

Таблиця 20.4. *Фінансовий план підприємства на __рік*

Показники	Код рядка	Планований рік, усього	У тому числі за кварталами			
			I	II	III	IV
1	2	3	4	5	6	7
1. Джерела формування та надходження коштів						
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	010					
Нерозподілений прибуток минулих періодів	020					
Амортизаційні відрахування	030					
Довгострокові кредити банків	040					
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	050					
Інші довгострокові зобов'язання	060					
Короткострокові кредити банків	070					
Суми авансів, одержаних від поставок продукції, виконання робіт (послуг)	080					
Векселі видані	090					
Товари, роботи, послуги, отримані на умовах відстрочки платежу	100					
Цільове фінансування і цільові надходження, усього	110					
у тому числі:						
субсидії, асигнування з бюджету (розшифрувати види бюджетних асигнувань)	111					
кошти спеціальних цільових фондів (розшифрувати)	112					
Інші джерела (розшифрувати)	120					
II. Приріст активів підприємства						
Капітальні інвестиції усього	130					
у тому числі						
капітальне будівництво	131					
придбання (виготовлення) основних засобів	132					
придбання (виготовлення) інших необоротних активів	133					
придбання (створення) нематеріальних активів	134					
Модернізація, модифікація (добудова, дообладнання, реконструкція) основних засобів	140					
Довгострокові фінансові інвестиції	150					
Приріст оборотних активів підприємства	160					
Поточні фінансові інвестиції	170					

Інші витрати (розшифрувати)	180					
III. Повернення залучених коштів, усього	190					

Продовження таблиці 20.4

1	2	3	4	5	6	7
у тому числі						
довгострокові кредити банків	191					
інші довгострокові фінансові зобов'язання	192					
інші довгострокові зобов'язання	193					
короткострокові кредити банків	194					
повернення позик, кредитів та інших коштів, отриманих на зворотній основі з бюджету	195					
відшкодування витрат бюджету, пов'язаних з виконанням гарантійних зобов'язань	196					
IV. Витрати, пов'язані з унесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів						
сплата поточних податків та обов'язкових платежів до бюджету, всього	200					
у тому числі:						
податок на прибуток	201					
інші податки та обов'язкові платежі	202					
Внески до державних цільових фондів, усього	210					
у тому числі						
внески на загальнообов'язкове (державне) пенсійне страхування	211					
внески на соціальне страхування	212					
внески на страхування на випадок безробіття	213					
Погашення податкової заборгованості, яка виникла на початок планованого періоду, у тому числі реструктуризовані та відстрочені суми, що підлягають сплаті в планованому році	214					
Інші обов'язкові платежі (розшифрувати)	220					
V. Покриття збитків минулих періодів	230					

20.3. фінансове планування в акціонерному товаристві

На сьогоднішній день переважна більшість підприємств харчової галузі - це підприємства, що приватизовані шляхом перетворення їх у господарські товариства - відкриті чи закриті акціонерні товариства. Так, за станом на 1 січня 2000 року було приватизовано 92 відсотки підприємств колишнього Укрхарчопрому, що підлягали приватизації. Питома вага приватизованих підприємств Укрцукру склала 92 відсотки, Укроліяжирпрому — 100, Укркондитеру — 97, Укрпива — 100, Укрконсервмолока — 100, Укртютюну — 100, Укрпродспілки — 90, Укрефірпарфумерпрому — 95 відсотків. Приватизовані всі підприємства, що входили до складу асоціацій "Укр-

м'ясо", "Укрмолпром". Таким чином, підприємства харчової галузі тепер господарські товариства, тобто діють на засадах угоди юридичних осіб і громадян шляхом об'єднання їх майна та під-приємницької діяльності з метою одержання прибутку.

З цих позицій розглянемо річний фінансовий план, який встановлений для господарського товариства, у статутному фонді якого більше 50 відсотків акцій належать державі і який, очевидно, може бути рекомендованим для будь-якого акціонерного товариства.

Такий фінансовий план повинен відображати очікувані фінансові результати діяльності господарського товариства в році, що планується, джерела їх формування та статті витрат з метою забезпечення потреб діяльності та розвитку господарського товариства, виконання його зобов'язань. Він складається на рік з розбивкою на звітні періоди наростаючим підсумком і має забезпечувати отримання чистого прибутку, який не може бути меншим за фактично досягнутий показник минулого року.

Фінансовий план складається з наступних розділів:

- доходи;
- витрати;
- фінансові результати діяльності;
- графік погашення просроченої кредиторської заборгованості.

Розглянемо річний фінансовий план господарського товариства за встановленою формою, використовуючи дані таблиці 20.5.

Таблиця 20.5. *Фінансовий план ВАТ на 200_рік*

Показники	Попередній рік	I квартал	I півріччя	9 місяців	Рік
1	2	3	4	5	6
ДОХОДИ	39114,7	9830,1	19659,0	29490,4	39308,1
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	39003,4	9800,5	19600,0	29401,5	39190,0

Інші операційні доходи	24,8	7,1	13,9	21,5	28,3
Дохід від участі в капіталі	-	-	-	-	-
Інші фінансові доходи	86,5	22,5	45,1	67,4	89,8
Інші доходи	-	-	-	-	-

Продовження таблиці 20.5

1	2	3	4	5	6
Надзвичайні доходи	-	-	-	-	-
Усього доходів:	39114,7	9830,1	19659,0	29490,4	39308,1
ВИТРАТИ	38716,3	9703,5	19403,9	29111,2	38800,4
Собівартість реалізованої продукції	33521,4	8358,2	16720,4	25080,6	33432,8
Адміністративні витрати	1423,4	357,9	711,7	1070,4	1423,4
Витрати на збут	2165,9	542,1	1082,0	1625,1	2165,9
Інші операційні витрати	854,4	247,9	491,8	739,7	983,5
Фінансові витрати	117,3	30,4	63,4	93,8	126,8
Втрати від участі в капіталі	-	-	-	-	-
Інші витрати	24,8	8,3	16,7	25,4	33,1
Податок на прибуток від звичайної діяльності	609,1	158,7	317,9	476,2	634,9
Надзвичайні витрати	-	-	-	-	-
Усього витрат:	38716,3	9703,5	19403,9	29111,2	38800,4
ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ					
Валовий прибуток	5482,0	1442,3	2879,6	4320,9	5757,2
Фінансовий результат від операційної діяльності	1063,1	301,5	608,0	907,2	1212,7
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	1007,5	285,3	573,0	855,4	1142,6
Чистий прибуток ¹	398,4	126,6	255,1	379,2	507,7
ГРАФІК ПОГАШЕННЯ ПРОСТРОЧЕНОЇ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ					
перед бюджетом					
з оплати праці					
зі страхування					

Список використаної літератури

1. Про господарські товариства: Закон України, прийнятий Верховною Радою України 19 вересня 1991 року № 1576 – XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – , № 49, с. 682, з наступними змінами і доповненнями.

2. Про підприємства в Україні: Закон України, прийнятий Верховною Радою України 27 березня 1991 року № 887 –XII // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – , № 24, с. 138, з наступними змінами і доповненнями.

¹ Різниця між доходами та витратами

3. Про внесення зміни до статті 20 Закону України "Про підприємства в Україні": Закон України, прийнятий Верховною Радою України 21 вересня 2000р. № 1963 – III // "Урядовий Кур'єр" від 19 жовтня 2000р.

4. Методичні рекомендації щодо порядку складання та погодження (затвердження) річного фінансового плану господарського товариства, у статутному фонді якого більше 50 відсотків акцій належать державі: Затверджено наказом Фонду державного майна України від 21 лютого 2002р. № 343// Державний інформаційний бюлетень про приватизацію, 2002, № 4, с. 25-27.

5. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: Затверджено наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26 січня 2001р. № 49/121// Державний інформаційний бюлетень про приватизацію, 2001, № 4, с. 16-22.

6. Положення про порядок складання річного фінансового плану державним підприємством (крім казенного): Затверджено наказом Мінекономіки України від 25 грудня 2000р. № 277// Дебет Кредит, січень 2001, № 4, с. 115-120.

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" : Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999р. № 318// Дебет Кредит, січень 2000, № 5, с. 82-87.

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс": Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. № 87// Бухгалтерія, № 5 (420), 29 січня 2001 року, с. 40-47.

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати": Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. № 87// Все про бухгалтерський облік. – 2000. – № 86. – С. 14-17.

10. Богатирьов А.М. , Єрохіна Т.В. Планування та управління підприємством консервної промисловості. Навчальний посібник. – Одеса: "Аспект", 2002. – 260 с.

ISBN 5-8404-0108-0

11. Економіка підприємства: Підручник/За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.

ISBN 966-574-148-9

12. Крайник О.П., Клепікова З.В. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. – Львів Державний університет "Львівська політехніка". К.: "Дакор", 2000. – 260 с.

ISBN 966-553-111-5

ISBN 966-95845-0-7

13. Нікбахт Е., Гроппелі А. Фінанси/Пер. з англ. В.Ф.Овсієнка та В.Я. Мусієнка; – К.: Основи, 1993. – 383 с.

ISBN 5-7707-3316-0

14. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: Скарби, 2002. – 336 с.

ISBN 966-8016-00-9

15. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: Учебный курс./ – К.: Эльга – Н. Ника-Центр, 2001. – 448 с.

ISBN 966-521-048-3

16. Бланк И.А. Управление прибылью. – К.: "Ника-Центр", 1998. – 544с.

ISBN 5-89329-067-2